

حکومت افشاریه

نبرد سامراء تنها شکست نادرشاه افشار

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۹ بهمن ۱۳۹۴ ۸۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

نبرد سامراء درگیری کلیدی میان دو سردار بزرگ ایرانی و عثمانی، نادر افشاری و توپال عثمان پاشا بود که به ترک محاصره بغداد از طرف سپاهیان نادر و بقای قدرت باب عالی استانبول در عراق منجر شد. نبرد خونین سامراء با تلفاتی ۵۰ هزار نفره نیروی ایرانیان را به انهدامی کامل رهنمون شد و توان طرف پیروز عثمانی را نیز به شدت تحلیل برد. علاوه بر تاثیر سرنوشت ساز این نبرد برای شهر بغداد، این تنها شکست عمده نادر در میدان های جنگ بود. نادر بعدها در نبرد آق دربند که در آن توپال عثمان شکست خورد و کشته شد انتقام خ

نبرد سامراء درگیری کلیدی میان دو سردار بزرگ ایرانی و عثمانی ، نادر افشاری و توپال عثمان پاشا بود که به ترک محاصره بغداد از طرف سپاهیان نادر و بقای قدرت باب عالی استانبول در عراق منجر شد . نبرد خونین سامراء با تلفاتی ۵۰ هزار نفره نیروی ایرانیان را به انهدامی کامل رهنمون شد و توان طرف پیروز عثمانی را نیز به شدت تحلیل برد .

علاوه بر تاثیر سرنوشت ساز این نبرد برای شهر بغداد ، این تنها شکست عمده نادر در میدان های جنگ بود . نادر بعدها در نبرد آق دربند که در آن توپال عثمان شکست خورد و کشته شد انتقام خود را بابت تحقیر در سامراء از سردار عثمانی گرفت .

قلمرو حکومت افشاری در اوج قدرتش

محاصره بغداد و ورود توپال عثمان پاشا به صحنه

نادر پیشتر بغداد را با یک قوای نیرومند ۱۰۰ هزار نفره محاصره کرده بود . نادر با بنا کردن برج ها و کندن خندق های متعدد در اطراف بغداد آن را در یک حلقه آهنین محصور کرده بود ، امری که احمد پاشا حاکم بغداد را به فکر تسلیم کردن شهر انداخت . اما در آغاز مذاکرات به احمد پاشا خبر رسید که برجسته ترین سردار امپراتوری و وزیر سابق ، توپال عثمان پاشا به همراه ارتشی ۸۰ هزار نفره شامل نیروهای ورزیده پیاده ینی چری و سواران سپاهی (سپاهی ها سواره نظام سنگین عثمانی بودند) و ۸۰ قبضه توپ از راه شمال عازم نجات بغداد است .

توپال عثمان با همه دشمنان پیشینی که نادر با آن ها مصاف داده بود متفاوت بود . پیروزی در نبردهای قبلی به نادر حس شکست ناپذیری داده بود . نادر ۱۲ هزار نفر از قوایش را برای نگه داشتن محاصره بغداد به جا نهاد و خود با ۷۰ هزار سرباز و چند ده قبضه توپ به سوی سامراء در شمال تاخت .

تشدید محاصره بغداد

نادر برای فشار بر حاکم و ساکنان بغداد اقدام به منحرف کردن مسیر رودخانه های گذرنده از بغداد کرد . امر بی رحمانه ای که با وجود مرگ ۶۰ هزار تن از ساکنان شهر باعث تسلیم شدن آن نشد .

توپخانه ارتش نادر که بیشتر از توپ های مخصوص نبردهای میدانی تشکیل شده بود از تخریب استحکامات بغداد عاجز ماند . ایرانیان هنوز به توپخانه مخصوص محاصره مجهز نبودند . تنها امید نادر تسلیم شدن شهر به دلیل فشار گرسنگی بود ، اما از آن سو حاکم بغداد می دانست سقوط شهر بغداد به معنی سقوط کل ولایت بغداد و شاید حتی عراق عرب است و برای او بهایی بسیار سنگین در بر خواهد داشت .

توپال عثمان ، روباه پیر

توپال عثمان اصلتی آناتولیایی داشت ، اما در شبه جزیره پلپونز (موری) یونان متولد شده و بزرگ شده بود . در جوانی به خدمت حکومت سلطان درآمد . در حین عزیمت به مصر ، کشتی حامل توپال عثمان از طرف دریانوردان

جزیره مالت مورد حمله قرار گرفت . توپال عثمان به مالت برده شد و بعدها در مقابل پراخت فدیة آزاد شد . شرکت در عملیات روخانه پروث که در آن پتر کبیر ، تزار روسیه شکست خورد ، و درخشش در جنگ با جمهوری ونیز موجب شد توپال عثمان در سن ۲۴ سالگی به مقام بیگلربیگی و پاشایی امپراتوری دست یابد .

توپال سرانجام به مقام وزیر اعظم امپراتوری رسید ، هر چند کشمکش های سیاسی پایتخت باعث شد تنها شش ماه در این منصب بماند . با انتصاب به مقام (سرعسکر) امپراتوری ، توپال عثمان هفتاد ساله که در این زمان حکومت ایالت های تغلیس و طرابوزان را بر عهده داشت برای رویارویی با نادر فراخوانده شد .

توپال عثمان برجسته ترین و نیرومندترین حریف نادر در جنگ ها بود که شجاعت و تجربه اش با نادر برابری می کرد . شاید مقدر بود که نادر دریابد هیچ مردی شکست ناپذیر نیست .

نقاشی از توپچی های عثمانی

نبرد سامراء

توپال در همان ابتدا توانایی خود را نشان داد . سپاهیان طلايه و نگهبانان قسمت عقبه سپاه توپال به فرمان او به هنگامی که در معرض دید دیده بانان نادر بودند نامنظم و با تظاهر به ضعف پیشروی می کردند ، اما به هنگام شب آرایش واقعی و تقویت شده به خود می گرفتند . نادر بخش بزرگی از سواره نظام خود را برای حمله به جناح چپ قوای عثمانی اعزام کرد اما نیروهای عثمانی که پرشمارتر از آتی بودند که نادر براساس گزارش ها گمان می کرد، با به کارگیری توپخانه آنان را عقب راندند .

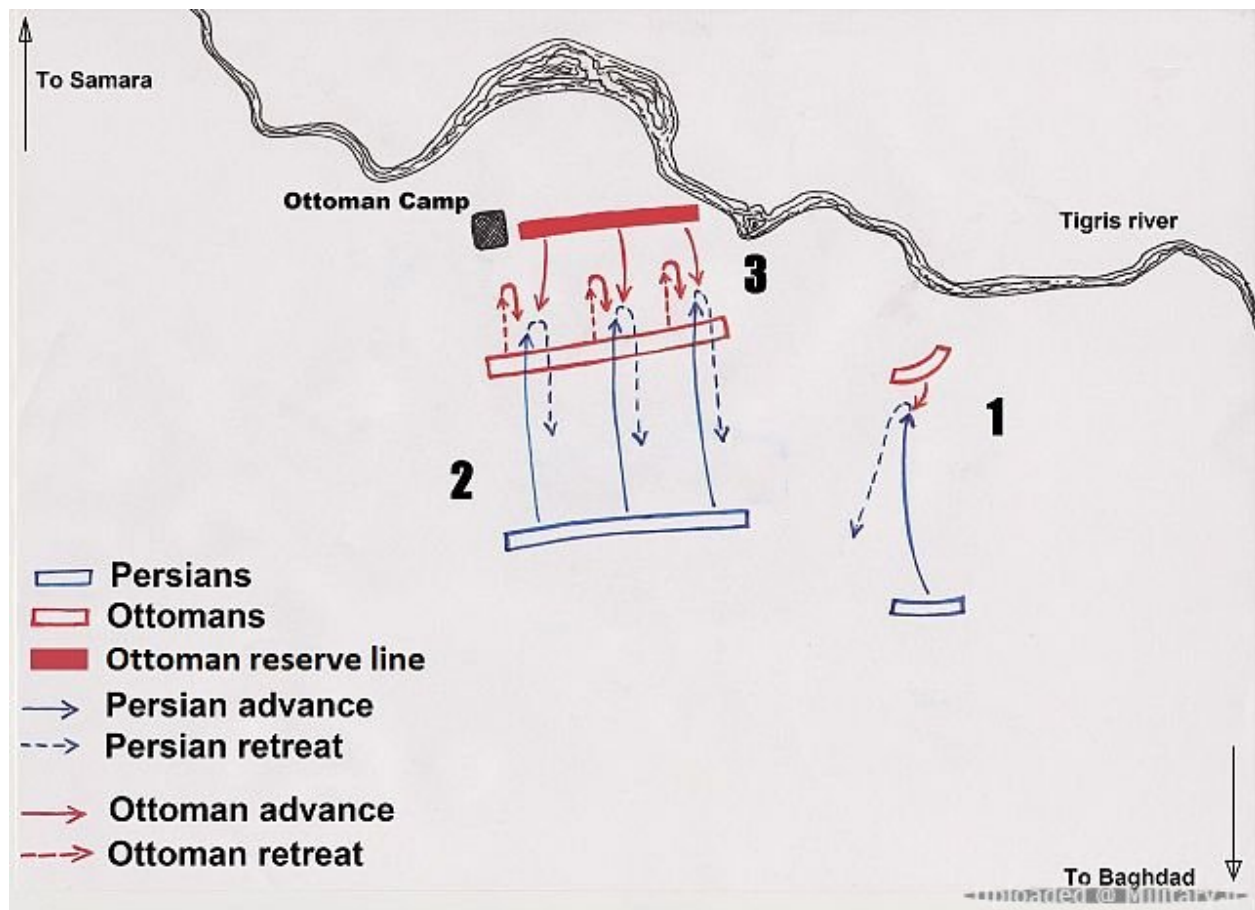
تصمیم بعدی نادر شکست عثمانیان در یک حمله رودرو با شرکت ۵۰ هزار نفر از سربازانش بود . با این حمله شدید

، مرکز سپاه عثمانی مجبور به عقب نشینی تا نزدیکی اردوگاه خود شد و تعدادی از توپ های آنان هم به دست قوای نادر افتاد . در این لحظه فرار ۲ هزار نفر از سربازان کرد سپاه عثمانی توپال عثمان را در معرض شکست کامل قرار داد . اما ورود ۲۰ هزار نیروی ذخیره به فرمان وی باعث عقب رانده شدن ایرانیان و تصرف دوباره توپ ها گردید .

نبرد با فراز و نشیب های متوالی برای طرفین تا حوالی ظهر ادامه یافت . هوشمندی توپال عثمان در موضع گیری سبب شده بود نیروهای عثمانی برای دسترسی به آب رودخانه دجله که پشت سرشان بود مشکلی نداشته باشند ، در حالی که ایرانیان با ادامه نبرد و تابش شدید آفتاب میان رودان به تشنگی و فرسایش مضاعفی دچار شدند که برای فرونشاندن آن منبع مناسبی در کار نبود . موضع گیری توپال عثمان امتیاز دیگری هم داشت : جهت وزش باد به سوی لشکریان نادر بود و گرد و خاک ناشی از آن دید ایرانیان را مختل کرد . سرانجام خیانت یکی از قبایل عرب متحد نادر در لحظات سرنوشت ساز نبرد ، باعث شد حتی نیروهای جنگ آزموده نادر در وضعیت وخیمی گرفتار شوند .

ورود سواره نظام ۱۲ هزار نفره نیرومند قبیله پشتون ابدالی (احمد شاه درانی ، سردار بزرگ و سرسلسله درانیان از همین قبیله بود) که نادر در لحظات سخت به آن پشتگرم بود نیز نتوانست صفوف مستحکم بینی چری های عثمانی را بشکافد و تنها بر هرج و مرج و حمام خونی که نبرد سامراء به آن تبدیل شده بود افزود .

نادر برای روحیه بخشیدن به نیروهایش که دم به دم تحت فشار شدید تری قرار می گرفتند شخصا وارد میدان نبرد شد و یکی از سواران عثمانی را با ضربت نیزه به زیر کشید ، اما خودش نیز در کشاکش نبرد از اسب سرنگون شد . پخش شدن شایعه مرگ نادر در میان سپاهیان خسته ایرانی فروپاشی سپاه نادری را کامل کرد . پس از ۹ ساعت درگیری شدید ، مقاومت سازمان یافته ایرانیان در هم شکست و به عقب نشینی بی نظم به سوی جنوب تبدیل شد . نادر برای اولین و آخرین بار در یک نبرد میدانی شکست خورده بود . دو سردار سپاهیانشان را با قدرتی وصف نشدنی رهبری کردند ، اما توپال عثمان با وجود تحمل تلفاتی هولناک توانست پیروزی قاطع و شکوهمندی به دست آورد .

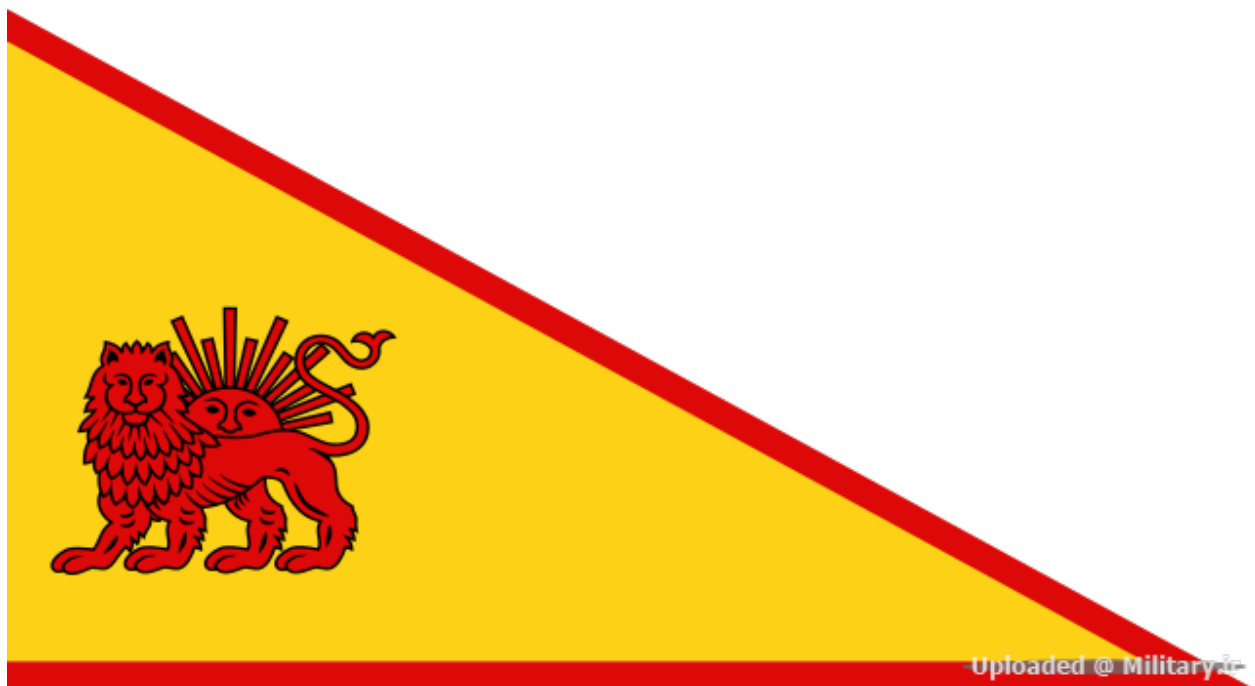
نبرد سامراء :

- ۱- نادر به دلیل ورود پنهانی نیروهای کمکی عثمانی در شب پیش از شکست جناح چپ عثمانی عاجز می ماند
- ۲- نادر که از شکست اولیه اش خشمگین شده حمله ای همه جانبه ترتیب می دهد که عثمانیان را تا نزدیکی اردوگاهشان عقب می راند .
- ۳- قوای ذخیره ۲۰ هزار نفره توپال عثمان وضعیت را به سود او برمی گرداند . ادامه نبرد منجر به تخریب روحیه ایرانیان و پیروزی قاطع اما پر تلفات عثمانیان می شود .

نتیجه

نیمی از سربازان نادر در این نبرد از دست رفتند و تقریباً همه توپخانه به دست عثمانیان افتاد . ۳۰ هزار تن کشته و زخمی و ۳۵۰۰ تن اسیر شدند که از این میان ۵۰۰ نفر بلافاصله اعدام شدند . عثمانیان هم یک چهارم از سربازانشان را در این نبرد پرتلفات از دست دادند . با این حال این پیروزی پرتلفات باعث نجات بغداد و احمدپاشا شد : مدافعان بغداد که با شنیدن خبر پیروزی توپال عثمان روحیه ای مضاعف یافته بودند با باز کردن دروازه ها محاصره کنندگان را شکست داده و وادار به فرار کردند . در ۲۴ جولای ۱۷۳۳ توپال عثمان و سربازانش در رژه ای پیروزمندانه وارد بغداد

شدند

پرچم سلسله افشاری

مجسمه نادرشاه در موزه نادری

جنگ ایران - عثمانی

(۱۷۳۵-۱۷۳۰)

بخشی از جنگ های نادری

زمان وقوع: ۱۹ جولای ۱۷۳۳ میلادی

مکان وقوع: عراق، حوالی سامراء

نتیجه: پیروزی قاطع عثمانیان

تغییرات در قلمرو: عراق تحت فرمان عثمانیان باقی ماند

طرف های درگیر:

امپراتوری صفوی

امپراتوری عثمانی

فرماندهان و رهبران:

ایران: نادر

عثمانی: توپال عثمان پاشا

توان رزمی:

ایران: ۷۰ هزار سرباز، چند ده قبضه توپ

عثمانی: ۸۰ هزار سرباز، ۶۰ قبضه توپ

تلفات و خسارات:

ایران: ۳۰ هزار نفر، ۳ هزار اسیر، ۵۰۰ نفر اعدام شدند، همه توپ ها و زنبورک ها

عثمانی : ۲۰ هزار نفر

منبع : سایت ویکی پدیا # و # military.ir

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «نبرد سامراء تنها شکست نادرشاه افشار»، پارسیان دژ، ۱۳۹۴.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1776/pdf/نبرد-سامراء-تنها-شکست-نادرشاه-افشار.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵